

Юріков Олександр Олександрович,
викладач циклу загальнопрофесійної
підготовки Київського центру первинної
професійної підготовки «Академія поліції»
Національної академії внутрішніх справ,
доктор філософії

ПОВНОВАЖЕННЯ СЛІДЧОГО, ДІЗНАВАЧА ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У РАЙОНІ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

З початком повномасштабного воєнного вторгнення рф в Україну зона бойових дій значно розширилася, крім того на всій території нашої держави було введено воєнний стан, у зв'язку з чим виникла нагальна потреба змінення кримінального процесуального законодавства для ефективного здійснення досудового розслідування.

Внесені зміни до КПК України [1; 2; 3], у зв'язку з веденням воєнного стану, мають позитивні аспекти, які реально сприяють ефективному здійсненню досудового розслідування в районі ведення бойових дій, зокрема: 1) за відсутності технічної можливості внести відомості до ЄРДР це можна зробити й після спливу 24-годинного терміну, який перебачений ч. 1 ст. 214 КПК України; 2) строк досудового розслідування у кримінальному провадженні зупиняється, якщо відсутня реальна (об'єктивна) можливість звернутися до суду з обвинувальним актом; 3) подовжено до 72 годин строк повідомлення про підозру особі, яку було затримано; 4) можливість обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою та продовження його строку прокурором (керівником прокуратури) [4, с. 1313].

При цьому, слід звернути увагу на ч. 6 ст. 616 КПК України, відповідно до якої у місцях ведення активних бойових дій за клопотанням підозрюваного, обвинуваченого слідчий суддя, суд має право розглянути питання про зміну запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту на запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання [5]. Проте у місцях ведення активних бойових дій важко казати про нормальну роботу суду та проведення повноцінного засідання. Крім того, суд і прокуратуру евакуйовують з таких місць першочергово, а за необхідності – ліквідують. У зв'язку з цим, у практичній діяльності зазначена норма не буде реалізована [4, с. 1313].

З огляду на те, що у районі ведення бойових дій перебувають військовослужбовці Збройних Сил України, Національної гвардії України, СБУ, а також працівники НПУ, а прокуратура та суд – у безпечних (відносно безпечних) місцях, то й відповідні повноваження слід надавати органам досудового розслідування, зокрема їх керівникам.

З огляду на зміст розділу IX-1 КПК України, можна дійти висновку, що він передусім регулює процесуальні аспекти досудового розслідування та судового розгляду у місцях, де на момент їх здійснення не ведуться бойові дії (безпечні зони). Однак на значній території України нині тривають бої, де також слід урегулювати здійснення досудового розслідування [4, с. 1313].

З огляду на зазначене вище, пропонуємо прифронтові території відповідними наказами головнокомандувача поділити на райони ведення бойових дій та зони безпеки, прилеглі до них, як це було зроблено в зоні проведення Операції об'єднаних сил [6; 7, с. 159–160; 8, с. 195]. Після цього внести зміни до КПК України щодо надання особливих процесуальних повноважень керівнику органу досудового розслідування виключно у районах ведення бойових дій. У зв'язку з цим попануємо чинну ст. 615-1 КПК України пронумерувати як ст. 615-2, а також доповнити КПК України ст. 615-1, яку викласти у такій редакції:

«Стаття 615-1. Особливий режим досудового розслідування у районі ведення бойових дій

1. У районі ведення бойових дій керівник органу досудового розслідування уповноважений повідомляти особі про підозру.

У районі ведення бойових дій слідчий, дізнавач уповноважений повідомляти за погодженням з керівником органу досудового розслідування особі про підозру.

2. У районі ведення бойових дій слідчий наділяється повноваженнями дізнавача щодо розслідування кримінальних проступків з урахуванням статей 216, 218 та Глави 25 цього Кодексу.

У районі ведення бойових дій дізнавач наділяється повноваженнями слідчого щодо розслідування злочинів з урахуванням статей 216, 218 цього Кодексу.

Якщо слідчому, дізнавачу, які перебувають у районі ведення бойових дій, із заяви, повідомлення або інших джерел стало відомо про обставини, які можуть свідчити про кримінальне правопорушення, розслідування якого не віднесене до його компетенції, він зобов'язаний протягом трьох днів з дня встановлення таких обставин письмово повідомити про них керівника органу досудового розслідування та проводити розслідування доти, доки керівник органу досудового розслідування не визначить іншу підслідність.

Керівник органу досудового розслідування розглядає письмове повідомлення слідчого, дізнавача протягом п'яти днів з дня його отримання та в разі підтвердження наведених у ньому обставин зобов'язаний прийняти постанову про визначення підслідності.

Керівник органу досудового розслідування, який перебуває у районі ведення бойових дій, у разі самостійного встановлення

обставин, що свідчать про необхідність визначення іншої підслідності, протягом п'яти днів з дня встановлення таких обставин зобов'язаний прийняти постанову про визначення підслідності.

3. У районі ведення бойових дій, якщо відсутня об'єктивна можливість виконання у встановлені законом строки слідчим суддею або прокурором повноважень, передбачених статтями 140, 163, 164, 170, 173, 189, 233, 234, 235, 245, 247, 248 та 294 цього Кодексу, а також повноважень щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 10 діб до осіб, які підозрюються у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених статтями 109–115, 121, 127, 146, 146-1, 147, 152, 153, 185, 186, 187, 189–191, 201, 258–258-5, 260–263-1, 294, 348, 349, 365, 377–379, 402–444 Кримінального кодексу України, а у виняткових випадках також у вчиненні інших тяжких чи особливо тяжких злочинів, якщо затримка в обранні запобіжного заходу може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі особи, яка підозрюється у вчиненні таких злочинів, – такі повноваження виконує керівник відповідного органу досудового розслідування з урахуванням вимог глави 37 цього Кодексу за клопотанням слідчого, дізнавача.

За результатами розгляду клопотання слідчого, дізнавача керівник органу досудового розслідування вносить вмотивовану постанову, яка містить усі необхідні реквізити та дані, що передбачені цим Кодексом щодо конкретної слідчої дії чи заходу забезпечення кримінального провадження.

4. У випадку змінення статусу певної території з району ведення бойових дій на зону безпеки, прилеглої до нього, досудове розслідування здійснюється без урахування положень цієї статті.

Примітка

1. Районами бойових дій слід вважати територію між зонами безпеки й тимчасово окупованими територіями України.

2. Межі зон безпеки, прилеглих до району бойових дій, визначають начальник Генерального штабу – Головнокомандувач Збройних Сил України» [4, с. 1314].

Запропоновані доповнення КПК України значно покращать здійснення досудового розслідування в районі ведення бойових дій, зокрема робота буде виконуватися «на місці» без непотрібних виїздів на безпечну територію, що збільшить швидкість прийняття процесуальних рішень. Крім того, це може убезпечити життя та здоров'я працівників правоохоронних органів, які у випадку частих поїздок стануть мішенню для ворога, а також економії паливно-мастильних матеріалів, які передусім необхідні для відсічі і стримування збройної агресії рф та/або інших держав проти України.

Список бібліографічних посилань

1. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про попереднє ув'язнення» щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану : Закон України від 3 берез. 2022 р. № 2111-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2111-20#n7>.

2. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав : Закон України від 15 берез. 2022 р. № 2125-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2125-20#n6>.

3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам : Закон України від 15 берез. 2022 р. № 2137-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-20#n78>.

4. Yurikov O. Features of the pre-trial investigation in the area of combat. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects* : monograph. Riga : Baltija Publishing, 2022. P. 1310–1315.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітн. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

6. Особливий порядок, що буде діяти з оголошенням початку проведення операції Об'єднаних сил на території Донецької та Луганської областей. Міністерство Оборони України : [сайт]. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2018/04/28/osoblivij-poryadok-shho-bude-diyati-zogoloshnyam-pochatku-provedennya-operaczii-obednanih-sil-na-teritoriidoneczkoi-ta-luganskoi-oblastej/>.

7. Юріков О. О. Кримінальна відповідальність за умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі : дис. ... д-ра філософії : 08 «Право». Київ, 2021. 311 с.

8. Юріков О. О. Кримінально-правова охорона об'єктів електронних комунікацій : монографія. Київ : 7БЦ, 2022. 304 с.